

УДК 339.9

ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ

Ліана Москалик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: lianamoskalyk@yahoo.com*

Досліджено основні тенденції ринку технологій в умовах глобалізації. Теоретично обґрунтовано значення технологій для економічного зростання та інноваційної діяльності, проаналізовано етапи формування та поточний стан розвитку міжнародного ринку технологій; визначено елементи та структуру ринку технологій в умовах глобалізації; запропоновано механізми регулювання міждержавного трансферу технологій та активізації участі країн, що розвиваються, та України у міжнародному ринку технологій.

Ключові слова: глобалізація; міжнародний ринок технологій; трансфер технологій; інноваційний розвиток.

Глобалізація світогосподарських зв'язків охоплює різні сфери міжнародних економічних відносин та ринків, у тім числі ринок технологій. У сучасних умовах розвитку світової економіки залучення технологій розглядають як головний чинник зростання економік як розвинених країн, так і країн, що розвиваються. Вивчення міжнародного ринку технологій, а саме процесів еволюції, формування елементів та його структури, є актуальною науково-практичною проблемою в економічній літературі. Активна участь на міжнародному ринку технологій є запорукою доступу до передових знань, стимулювання внутрішньої інноваційної діяльності, підвищення продуктивності економічних процесів. Проаналізуємо основні тенденції розвитку ринку технологій в умовах глобалізації.

Етапи формування міжнародного ринку технологій. Можна виокремити кілька головних етапів розвитку міжнародного технологічного обміну й формування інноваційного ринку. На першому етапі (кінець XIX – середина XX ст.) інтернаціоналізація почала охоплювати сферу виробництва, науки й техніки, створюються транснаціональні корпорації. Головною формою технологічного трансферу в цей період були прямі інвестиції *транснаціональних корпорацій* (ТНК) у країни, що розвиваються, та колонії.

Другий етап (1950–70-ті роки) характеризується подальшим поглибленням міжнародного поділу праці, інтенсивним розвитком міждержавної спеціалізації й кооперування виробництва на рівні фірм і підприємств. Різко посилюється активність ТНК, зростає їхня кількість, обсяг виробництва й продажів і, відповідно, – роль у національній та світовій економіці. Змінюється характер та географія зарубіжних інвестицій та міжнародного технологічного обміну. Їх

починають спрямовувати переважно у розвинуті країни. Міжнародний технологічний трансферт реалізують у формі спільних підприємств, ліцензійних угод, контрактів у сфері управління та маркетингу, угод про надання технічної допомоги, договорів про передачу власникам новозбудованих підприємств «під ключ». Першочергового значення набуває отримання знань і «ноу-хау».

Наприкінці 1970-х років (третій етап) міжнародний поділ праці ускладнюється, стає дедалі сильнішим, охоплюючи й передвиробничу, науково-технічну сферу. Провідною формою міжнародного технологічного трансферту стає продаж ліцензій, усталюється міжнародна кооперація у сфері науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, з'являються комплексні міжнародні угоди стратегічного характеру – стратегічні альянси (консорціуми) [1]. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду, кількість країн, що обмінюються технологіями, упродовж 70-90-х років ХХ ст. збільшилась із 22-х до 84-х, розширився національний склад і продавців, і покупців технологій [2]. Саме цим пояснюють той факт, що темпи зростання міжнародного обміну технологіями переважає над традиційними світогосподарськими потоками як товарів, так і грошових капіталів. Ці випереджаючі щорічні темпи приросту технологічного обміну відображають об'єктивну потребу в становленні нових систем продуктивних сил, впровадженні в них технологічних компонент, що виконує дедалі зростаючу роль у світогосподарських зв'язках. Основою міжнародного обміну технологіями, його форм і динаміки є загальноекономічний процес – насичення продуктивних сил новим, нетрадиційним елементом, що виник під впливом прогресуючого поглиблення суспільного поділу праці в умовах, коли розвиток продуктивних сил індустріальної цивілізації відбувається на науковій основі.

Міжнародний обмін технологічними ресурсами стає одним зі способів такого насичення, коли поділ праці у сфері науки й промислового освоєння результатів науково-дослідних та конструкторських розробок поглиблює спеціалізацію, а, отже, й потребу в кооперації зусиль і капіталів різних країн. Головними центрами, де сконцентровано світові технологічні ресурси, є США, Японія та країни Західної Європи, зокрема члени ЄС. Проте останнім часом стрімко зростає кількість науково-технічних працівників і, відповідно, зміцнюються позиції у галузі високих технологій тих країн, які раніше належали до країн так званого “третього світу”. Як ми уже зазначали, за минулі десятиріччя країнам, що розвиваються, вдалося досягти певних результатів в економічному розвитку. У постколоніальний період значно підвищилися темпи економічного розвитку, розпочалася індустріалізація цих країн. За темпами зростання *валового національного продукту* (ВНП) у 1980–90-ті роки вони не поступалися розвинутим країнам з ринковою економікою, а в окремі роки навіть значно випереджали їх. Зокрема, за оцінками, наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років у країнах, що розвиваються, спостерігалися найвищі в світі темпи зростання ВНП [3]. Упродовж 2000–2011 рр. перші місця по річному зростанню ВНП займають нові індустріальні країни [4]. Проте варто звернути увагу на два

принципових моменти. По-перше, така тенденція була пов'язана не тільки з високими темпами зростання країн, що розвиваються, а й із низькими темпами зростання ВВП у розвинутих країнах з ринковою економікою та глибоким спадом у постсоціалістичних країнах. По-друге, за середніми темпами зростання країн, що розвиваються, криється дуже істотна регіональна та групова диференціація. Серед країн, що розвиваються, країни Азії характеризуються найвищими темпами економічного зростання за останні 30 років.

Водночас країни, що розвиваються, отримують можливість абсорбції технологій через її копіювання. Наприклад, в історичному контексті США, Японія, Китай та інші країни є прикладом активного запровадження політики копіювання передових технологій і запровадження їх у виробництво. Зокрема, Японія лише наприкінці XIX ст. почала здійснювати перші кроки до відкритості. Японський уряд скеровував своїх студентів за кордон вивчати західну технологію, купував зразки машин та обладнання, запрошував західних технологів та експертів. Покладаючись на пристосування іноземних технологій, Японія перемістилася на друге місце серед найбільш промислово розвинутих країн. У випадку США, то ця країна лише у 1930-х роках зайняла передове місце у сфері фундаментальної науки. До цього США застосовували технології, розроблені за кордоном. Ключові винаходи, використані в американському автомобілебудуванні цього часу, майже всі було зроблено за кордоном. Ефективно застосовуючи іноземні винаходи, такі фірми, як «Форд» та «Дженерал Моторс», перевищили за продуктивністю решту країн світу в першій половині XX століття [5].

Приклади Сполучених Штатів та Японії показують, як країни можуть мати успіх, застосовуючи зарубіжну науку та технології до місцевих ринкових умов. Останніми десятиліттями загальний темп економічного зростання в країнах, що розвиваються, наблизився до 5–6%, що втричі більше, ніж у США, Японії чи Західній Європі. Це явище охопило значні райони «третього світу», особливо Південну Корею, Тайвань, Таїланд і Сінгапур, у яких темпи зростання економіки досягали двозначних цифр протягом першого десятиріччя XXI століття.

Починаючи з 1980-х років, багато країн, що розвиваються, нагромаджувало людський капітал набагато швидше, ніж на той час зростало їхнє населення. У 1980 р. на ці країни припадало менше третини випускників вищих навчальних закладів світу. Наприкінці 1990-х років і в першому десятиріччі XXI ст. вони мали більш як половину випускників. Чимало таких країн випереджають традиційних конкурентів у галузі науки, техніки, програмного забезпечення. Зокрема, Мексика готує стільки ж учених та інженерів, скільки Франція. Південна Корея готує таких висококваліфікованих фахівців більше, ніж будь-яка країна Європи, крім Німеччини. Індія й Китай (кожна окремо) мають більше науковців та інженерів, ніж Франція та Німеччина разом. Майже 2/5 дисертацій на одержання наукових ступенів із технічних дисциплін у США захищають аспіранти з країн, що розвиваються, насамперед з Азії [6]. Внаслідок зростання інтелектуальної еліти «третього світу» упевнено завойовує позиції у таких передових галузях промисловості, як напівпровідники. Індія, де вдвічі більше

інженерів-програмістів, ніж у Японії, а також у Німеччині, створила зростаючу індустрію програмного забезпечення, в якій зайнято понад 300 тис. осіб [4]. Компанії зі штаб-квартирами в Індії розробляють комп'ютерні програми, мікросхеми, а також специфікації комп'ютерів для кількох провідних американських фірм. Країни цього регіону показують вищі темпи підготовки фахівців у цій сфері, ніж у США та Західній Європі. Південна Корея, яка 1960 р. була на рівні країн Центральної Африки, 2010 р. має ВВП на душу населення на понад 17 тис. дол. США [4]. Китай 2010 р. вже зайняв 2-ге місце в світі за рівнем ВВП, випередивши Японію.

Східноазійські та латиноамериканські ринки вже мають важливе значення для багатьох американських експортерів, особливо виробників дорогих споживчих товарів і засобів виробництва, оскільки Японія та Європа переживають спад. За п'ять останніх років обсяг американського експорту в Мексику зріс майже втричі й ще більше прискорив зростання після утворення інтеграційного об'єднання НАФТА. Протягом 1990-х років і першого десятиріччя XXI ст. американський експорт у Сінгапур, Тайвань та Гонконг зріс вдвічі. Сьогодні ці країни є більшим ринком для США, ніж будь-яка європейська країна.

Прикладом може слугувати Індія, яка 40 років поступово і цілеспрямовано готувала власний економічний прорив. За спрямованістю і методами ця підготовка мала, по суті, глобалізаційний характер. Концептуальний зміст індійської стратегії полягає у формулюванні засад довгострокової державної політики синхронізації промислового, наукового й освітнього розвитку. Індія активно делегувала перспективну молодь у провідні навчальні заклади Заходу та Радянського Союзу і водночас ретельно розбудовувала власну науково-промислову та освітню інфраструктуру. Країна протягом 40 років постійно інвестувала кошти в провідні наукові та навчальні заклади, переважно в індійські технологічні інститути. Це фактично був власний шлях Індії до глобалізації з використанням випереджаючих технологій економічного розвитку. В результаті було сформовано інтелектуальний фонд країни, потужний середній клас, що складався з кваліфікованих спеціалістів у галузі високих технологій. І от наслідки. Експорт лише програмного продукту у першому десятиріччі XXI ст. склав 10% від загального обсягу експорту і приніс країні понад 4 млрд доларів США, зростання ВВП досягло 6% [4]. Ліва частина провідних комп'ютерних компаній світу під час кадрового відбору кандидатів на провідні посади віддає перевагу саме спеціалістам з Індії, Південно-Східної Азії та Східної Європи у галузі програмних технологій.

Отже, базовим визначальним елементом нової національної стратегії включення до світової глобальної гуманітарної економіки є формула «трех і» – інновації, інвестиції та інформаційні технології.

Нинішній перехідний етап розвитку міжнародного ринку технологій відображає зміни у методах здійснення зв'язку та способах ведення бізнесу в секторі *інформаційно-комунікаційних технологій* (ІКТ). *Мережі наступних*

покоління (МНП) означають перехід від підходу «одна мережа – одна послуга» до надання безлічі послуг через одну мережу. Перехід до мереж наступних поколінь, заснованих на протоколі Інтернет, забезпечено завдяки розповсюдженню широкосмугових мереж, широкого використання мовлення за протоколом Інтернет, конвергенції фіксованого та рухомого зв'язку й розповсюдження телебачення на базі протоколу Інтернет [7].

Країни, що розвиваються, намагаються приєднатися до передовиків МНП, прагнучи забезпечити своїм громадянам умови інформаційного суспільства, щоб уникнути подальшого поглиблення «цифрового розриву» з розвиненими країнами, які активно розгортають високошвидкісні широкосмугові мережі. Мета, до якої, очевидно, необхідно прагнути країнам, що розвиваються, полягає не стільки в тому, щоб набути такого самого досвіду використання МНП, яким володіють розвинені країни, а передусім у тому, щоб залучити потенціал нових технологій для досягнення своєї мети в галузі розвитку ІКТ.

Протягом 2006–2011 років зростання в секторі ІКТ цілком можна назвати жвавим. До кінця першого десятиріччя XXI ст. в усьому світі налічували понад 5 млрд абонентів рухомого та фіксованого зв'язку й понад 1,5 млрд користувачів Інтернету, причому на країни з високим доходом припадало лише менше половини. Темпи розповсюдження Інтернету в країнах, що розвиваються, справді вражають. Наприклад, 2000 р. частка користувачів Інтернет з країн, що розвиваються, становила 18% зі всіх користувачів, 2005 р. – 38%, а 2008 р. – 52% [4]. Все більше країн, що розвиваються, використовує широкосмуговий зв'язок. Проте найменш розвинені країни все ще відстають. На 50 найменш розвинених країн 2008 року припадав 1% користувачів Інтернету у світі. В цих країнах слабо розвинені широкосмугові Інтернет-технології, а наявні характеризуються відносно низькою швидкістю.

Елементи та структура ринку технологій в умовах глобалізації. В економічній літературі загальноприйнятий підхід до поділу світового ринку технологій на чотири сегменти:

- ринок патентів і ліцензій;
- ринок наукоємної і технологічноємної продукції;
- ринок високотехнологічного капіталу;
- ринок науково-технічних фахівців.

У сучасних умовах світовий ринок технологій набуває певних характерних рис, серед яких:

1. Світовий ринок технологій сприяє інтелектуалізації світової економіки [8].
2. Головними суб'єктами світового ринку технологій виступають ТНК. Близько 2/3 світового технологічного обміну припадає на внутрішньофірмовий обмін ТНК. Понад 60% ліцензійних надходжень промислово розвинутих країн припадає на частку корпорацій всередині країни (у США – 80%) [9].
3. Найбільші ТНК зосереджують дослідження у своїх руках, що сприяє монополізації світового ринку технологій (рівень монополістичного контролю 89–90%) [8].

4. Технологічний розрив між різними групами країн спричиняє багатоступеневу структуру світового ринку технологій, за якої проникнення технологій на ринки країн, що розвиваються, визначається життєвим циклом технології.

5. Світовий ринок технологій має специфічну нормативно-правову базу свого функціонування (Міжнародний кодекс поведіння в області передачі технологій), а також міжнародні органи регулювання [10]. Низка міжнародних економічних операцій у тій чи іншій частині регламентує переміщення технологій, технологічних товарів, прав інтелектуальної власності, іноземних інвестицій у науково-дослідну діяльність, зокрема, в рамках Світової організації торгівлі, Світової організації інтелектуальної власності, спеціалізованих організацій ООН, ОЕСР, в рамках регіональних торговельних угод та об'єднань.

Обмін науково-технічними знаннями може відбуватися як на комерційній, так і на некомерційній основі (виставки, семінари, конференції). Головними формами передачі технологій у світовій економіці є:

- купівля-продаж готових товарів, в яких втілено технологію (машини, устаткування, обладнання, прилади, комп'ютери, програмне забезпечення тощо);

- патентні угоди – міжнародна торговельна угода, за якою власник патенту передає свої права на використання винаходу покупцеві патенту;

- ліцензійні угоди – міжнародна торговельна угода, за якою власник винаходу або технічних знань надає іншій стороні дозвіл на використання у визначених межах своїх прав на технологію;

- “ноу-хау” – надання технічного досвіду і секретів виробництва, що передбачають зведення технологічного, економічного, адміністративного, фінансового характеру, використання яких забезпечує визначені переваги (зазвичай, комерційно коштовні, проте не запатентовані винаходи);

- навчання, тренінги, семінари, консультації, зорієнтовані на підвищення продуктивності праці персоналу, діяльності підприємства з залученням зовнішніх експертів, під час яких передають професійні знання, формують навички, вміння для виконання виробничих процесів на підприємстві;

- інжиніринг – надання технологічних знань, необхідних для придбання, монтажу і використання куплених або орендованих машин і устаткування;

- франчайзинг – надання прав на використання торговельної марки або фірмової назви, а також надання послуг з технічної допомоги, підвищення кваліфікації робочої сили, організації торгівлі і керування;

- лізинг високопрофесійного персоналу, що передбачає передачу знань, навичок, вміння фірмі під час виконання робіт високопрофесійного працівника;

- передача технологій у рамках угод про промислове співробітництво, спільну діяльність, науково-технічну і виробничу кооперацію, інвестиційне співробітництво;

- інші організаційно-правові форми [11].

Зазначені форми передачі технології найчастіше переплітаються і доповнюють одна одну. Зокрема, купівля високотехнологічного обладнання може передбачати серію професійного навчання персоналу фірми з експлуатації та обслуговування обладнання, передачу ноу-хау, ліцензій у рамках франчайзингу чи угод про промислове співробітництво чи виробничу кооперацію [12].

Міжнародна торгівля науково-технічними знаннями – це надання на комерційній основі іноземному контрагенту результатів науково-технічної діяльності, які мають не тільки наукову, але й практичну цінність [13]. На практиці такі операції отримали назву «міжнародний обмін технологіями».

Науково-технічні зв'язки встановлюють взаємовідносини науково-технічного, виробничого, валютно-фінансового та правового характеру. В основі цих взаємовідносин знаходиться обмін результатами наукових досліджень, технологічних розробок, найсучаснішого технологічного досвіду.

Науково-технічний обмін стає доволі важливою та ефективною формою сучасних міжнародних зв'язків. За умов прискорення науково-технічного прогресу жодна країна, яким би значним потенціалом у галузі науки і техніки вона не володіла, не спроможна цілковито задовольнити свої потреби у передовій науці й технології, випускати всю широкую номенклатуру наукової продукції, що постійно вдосконалюється та розширюється. Саме обмін цією продукцією стає найважливішим сектором сучасних міжнародних економічних відносин, що найбільш динамічно й інтенсивно розвивається. Головними формами науково-технічного обміну є торгівля високотехнологічними і наукомісткими товарами, обмін науково-технічними знаннями й діловими послугами.

Ліцензійна торгівля охоплює переважно електротехнічну й електронну промисловість, загальне машино-, приладобудування, автомобільну, авіаракетну промисловість, хімію й нафтохімію, біотехнологію, ресурсозберігаючі технології. Відносно новим напрямом диверсифікації міжнародної ліцензійної торгівлі є галузі обчислювальної техніки та засоби автоматизації, включаючи комплексно-автоматизовані виробництва з використанням єдиних транспортних систем. Істотно впливають на структуру сучасного ліцензійного ринку розвиток і поглиблення процесів інтернаціоналізації, тобто переважання в загальному обсязі угод, що укладають між підрозділами й філіалами великих фірм і ТНК, де зосереджено майже 80% науково-технічного потенціалу розвинутих країн світу [14].

Науково-технологічна місткість торгівлі (R&D intensity of trade) – це частка витрат на дослідження та розробки в обсязі виробництва і торгівлі товарами. Коефіцієнт ТМТ можна розрахувати стосовно галузей виробництва та окремих товарів для різних країн світу. Всі товари та галузі, в яких цей коефіцієнт вищий за середній для певної країни або групи країн, вважають високотехнологічними. Якщо коефіцієнт ТМТ близький до середнього значення, товари розглядають як середньотехнологічні. Відповідно, товар і торгівля ним є низькотехнологічними, якщо коефіцієнт ТМТ значно нижчий від середнього рівня. Крім того, для

оцінки технологічної місткості торгівлі використовують Стандартну міжнародну торговельну класифікацію (SITC). Проте всі дані про міжнародний обмін технологіями мають вельми приблизний або оціночний характер. Існують також якісні критерії зачислення продукції до категорії високотехнологічної (наукоємної). Це частка зайнятих у науково-дослідних та дослідно-конструкторських роботах (вона має бути не меншою за 2,5 % від загальної чисельності працівників), досягнення світового рівня якості продукції, висока експортна квота, використання високих технологій («хай-тек»).

У праці Томаса Гаціхроноглоу проведено детальну класифікацію груп товарів та послуг за рівнем технологічності, орієнтовану на Гармонізовану систему опису та кодування товарів [15]. До високотехнологічних галузей належать: ракетно-космічна, авіаційна та авіаційне двигунобудування, бронетанкова і двигунобудування для бронетанкової техніки, суднобудівна, у тому числі створення підводних телекерованих апаратів, модернізація сучасної військової техніки, створення електронно-оптичних виробів, навігаційних приладів, головок самонаведення для ракет «земля-повітря», «повітря-повітря» і артилерійських снарядів, станцій радіотехнічного контролю, звукометричних систем артилерійської розвідки, складних систем управління, апаратури радіозв'язку, радіотехнічної та радіоелектронної боротьби, створення безпілотних літальних апаратів, авіаційних і ракетних систем прицілювання, наноелектроніка, надшвидкісна передача даних, IP-телефонія, створення легких надміцних матеріалів, зварювання різнорідних поверхонь.

У торгівлі високотехнологічними та наукомісткими товарами задіяно: електроніку, устаткування дистанційного зв'язку, новітні хімічні вироби, медичне устаткування тощо. Обмін науково-технічними знаннями передбачає передавання ліцензій і так званих секретів виробництва «ноу-хау», тобто новітньої технології виробництва. Поряд з традиційними видами послуг зростає міждержавний обмін специфічними послугами науково-технічного характеру. До них належать інженерно-конструкторські послуги при проектуванні та будівництві об'єктів за кордоном – «інжиніринг»; довготермінова оренда устаткування – «лізинг»; консультування з питань організації й управління виробництвом зі збутом продукції – «консалтинг»; підготовка персоналу; надання інформаційних послуг через міжнародні комп'ютерні «банки даних»; послуги в галузі медицини, освіти тощо. Розширюється використання у міжнародних масштабах системи внутрішньофірмового оперативного пристосування до потреб ринку на основі економіко-математичних методів аналізу кон'юнктури ринку з використанням електронно-обчислювальної техніки – «маркетинг» [16]. При цьому слід відзначити стимулюючу роль експорту й імпорту ділових послуг для подальшого розширення вивезення та ввезення товарів виробничого призначення.

Структурна перебудова економіки на виробництво тих чи інших високотехнологічних галузей вимагає задіяння чинників інституційного характеру – вдосконалення законодавчої бази в області трансферу технологій та

розробки державної політики у сфері стимулювання виробництва, інвестицій у ці галузі, сприяння імпорту відповідного обладнання, комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, активізації розвитку інфраструктури ринку технологій шляхом формування основних ринкових механізмів і залучення підприємств до роботи з існуючою інтелектуальною власністю.

Інвестиції капіталу в економіку країн – це один з головних інструментів впливу на розвиток технологій, отож важко переоцінити роль і значимість зовнішнього фінансування капіталовкладень у країни, що розвиваються, масштаби якого повсюдно зростають. З іноземним капіталом приходять у країни, що розвиваються, передові техніка і технологія, без яких внутрішні грошові заощадження не можуть бути реалізовані в реальні накопичення. А практика засвідчує, що ці матеріально-речовинні й інтелектуальні елементи накопичення найчастіше не можна придбати на світовому ринку за готівку, а тільки – у формі імпорту капіталу. Тому навіть держави з позитивними сальдо внутрішніх заощаджень широко залучають зовнішні джерела фінансування, включаючи прямі і портфельні інвестиції з розвинутих капіталістичних країн.

Форми залучення іноземних ресурсів для фінансування капіталовкладень у країнах, що розвиваються, різні. Передусім це позики значно розвинутіших (здебільшого західних) держав і їхніх міжнародних економічних організацій, портфельні і прямі інвестиції ТНК, позики на міжнародному ринку позичкового капіталу, комерційні кредити.

Міжнародні науково-технічні відносини найбільш концентровано виражаються у формуванні світового ринку технологій, «ноу-хау», патентів і ліцензій, інжинірингових та інформаційних послуг. Відповідно до визначальних тенденцій світового економічного розвитку в сучасних умовах різко посилюється значення науково-технічних компонентів господарського зростання як чинників динамічного та якісного вдосконалення виробництва. Зокрема, обсяг наукової діяльності подвоюється приблизно кожні 10–15 років, а кількість наукових співробітників, за даними ЮНЕСКО, за останні 50 років зростала майже в чотири рази швидше, ніж загальна чисельність населення, подвоюючись у розвинутих країнах через 7–10 років. Подвоєння кількості заявок на наукові відкриття та винаходи відбувається в середньому кожні 2,5–3 роки. Згідно з деякими прогнозами, у ХХІ ст. науково-дослідною роботою займатиметься близько 20% працездатного населення. На цій основі посилюватимуться процеси інтелектуалізації виробництва і праці, зростатиме ефективність використання усіх ресурсів.

За останні два століття держави напрацювали відповідні механізми регулювання міждержавного трансферу технології. Головними з них є:

пряме державне регулювання вивезення і ввезення технології, яке здійснюють органи експортного контролю методами митного і прикордонного контролю;

непряме регулювання передачі технології, яке здійснюють у більшості країн через державну систему реєстрації патентів і торгових знаків;

система спеціальних дозволів уряду для одержання права експортувати той або інший технологічно місткий товар;

кримінальна відповідальність за порушення законів, що регулюють міжнародну передачу технології та захист прав інтелектуальної власності.

Міжнародна договірна практика реалізується через різні міжнародні конвенції, угоди, економічні й регіональні союзи, міжурядові двосторонні і багатосторонні договори з питань інтелектуальної власності й науково-технічного співробітництва. Серед міжнародних організацій, що працюють у сфері інтелектуальної власності, особливе місце займає *Світова організація інтелектуальної власності* (СОІВ) зі штаб-квартирою в Женеві. СОІВ є однією з 16-ти спеціалізованих організацій, що входять у систему ООН, і виконує функції адміністративного управління багатосторонніми міжнародними договорами, які стосуються інтелектуальної власності [17].

Завданням країн, що розвиваються, є досягнення стабільних темпів економічного зростання. На динаміку їхнього ВВП істотно впливають світові економічні цикли. У період світових економічних криз темпи зростання тут також знижувалися. Стійкість зростання визначається не тільки зовнішніми, а й внутрішніми чинниками. Тиск традиційного сектора економіки, який функціонує на слабкій технологічній базі, структурні диспропорції та кризи, дезінтеграція національної економіки, вузькість внутрішнього ринку, інші причини (політична нестабільність, стихійні лиха) зумовлюють до того, що економічне зростання країн, що розвиваються, вкрай нестійке.

Для підвищення темпів зростання економіки велике значення має оптимізація питомої ваги фонду нагромадження у ВВП. Норма нагромадження, тобто питома вага у ВВП тієї вартості, що призначена для підтримки й розширення виробництва, за незмінності інших чинників (продуктивність праці тощо) визначає параметри економічного зростання.

Низький рівень продуктивності праці країн, що розвиваються, відображає їхню загальну соціально-економічну відсталість і пояснюється незавершеністю індустріалізації, відсталістю структури економіки, вкрай низьким рівнем інвестицій у людський капітал і багатьма іншими чинниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Механізми регулювання міжнародного інноваційного процесу та міжнародної передачі технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/Economics/23503.doc.htm.
2. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>.
3. Країни, що розвиваються. Поняття, загальні риси та місце у світовій економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/ezk/str/07.html>.

4. World Development Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/member.do?method=getMembers&userid=1&queryId=135>.
5. Технологічний розвиток економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/file/link/80452/file/fedulova_5_06_U.pdf.
6. *Aubhik K.* Financial development and economic growth [Електронний ресурс] / *K. Aubhik.* – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/fip/fedpwp/99-11.html>.
7. Доповідь про майбутнє телекомунікаційних мереж [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gomsat.ua/ua/40/news/market/ITU.htm>.
8. *Лукін С. Ю.* Україна на сучасному ринку наукоємної продукції / *С. Ю. Лукін, Р. П. Козаченко* // Економічний простір. – 2008. – 11. – С. 29–35.
9. Technological Developments and their Effects on World Trade [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/wpa/wuwpit/0108006.html>.
10. *Микитенко В. В.* Вимоги до впровадження новітніх технологій і високотехнологічної продукції / *В. В. Микитенко* // Проблеми науки. – 2001. – № 9. – С. 33.
11. *Мірошник І. М.* Моделі стратегічного планування інноваційного розвитку високотехнологічного виробництва / *І. М. Мірошник* // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – С. 21.
12. *Олейніков О. О.* Сучасні тенденції світового ринку високотехнологічної продукції та місце України на ньому / *О. О. Олейніков* // Проблеми науки. – 2006. – № 1. – С. 44.
13. Technological Revolutions, Innovations, and Trade Performance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/kud/epruwp/04-12.html>.
14. *Sobko Y.* Technology Transfers in Transition Economies [Електронний ресурс] / *Y. Sobko*; EERC Working Paper, 2006. – Режим доступу : <http://www.eerc.ru>.
15. *Hatzichronoglou T.* Revision of the High-Technology Sectors and Product Classification / *T. Hatzichronoglou*; Working Papers No. 1997/2. – Paris : OECD Directorate for Science, Technology and Industry, 1997. – 34 p.
16. Міжнародний маркетинг. Сфера торгівлі інтелектуальним продуктом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/Portal/all/herald/2002-05/4.htm>.
17. A North-South Story of Technological Diffusion. Working paper, No. 99-08 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.econ.duke.edu/~connolly>.

Стаття надійшла до редколегії 06.05.2012 р.

Прийнята до друку 27.06.2012 р.

TRENDS OF GLOBALIZATION OF THE TECHNOLOGIES MARKET

Liana Moskalyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska St., 1, Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-46-02,
e-mail: lianamoskalyk@yahoo.com*

The main trends of globalization of technologies market in terms of globalization are studied in the article. The author theoretically substantiated the importance of technologies for economic growth and innovation activity, investigated the stages of formation and current development of international technologies market, determined the elements and structure of the technologies in globalization conditions, proposed the mechanisms of regulation of interstate technology transfers and activization of participation in international technologies market for developing countries and Ukraine.

Key words: globalization; international technologies market; technology transfers; innovation development.

ТЕНДЕНЦИИ ГЛОБАЛИЗАЦИИ РЫНКА ТЕХНОЛОГИЙ

Лиана Москалык

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: lianamoskalyk@yahoo.com*

В статье исследуются основные тенденции рынка технологий в условиях глобализации. Автором теоретически обосновано значение технологий для экономического роста и инновационной деятельности, проанализированы этапы формирования и текущее состояние развития международного рынка технологий, определены элементы и структура рынка технологий в условиях глобализации, предложены механизмы регулирования межгосударственного трансфера технологий и активизации участия развивающихся стран и Украины в международном рынке технологий.

Ключевые слова: глобализация, международный рынок технологий; трансфер технологий; инновационное развитие.